

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.51789>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 15-06-2021
Kabul Tarihi: 21-12-2021
On-line Yayın: 30-12-2021

Article Type: Research article
Submitted: 15-06-2021
Accepted: 21-12-2021
Published Online: 30-12-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Halitoğlu, V. (2021). Türkçe Ders Kitabı Dinleme/İzleme Metin Etkinliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlarla Uyuşma Düzeyleri. *Journal of History School*, 55, 4406-4431.

TÜRKÇE DERS KİTABI DİNLEME/İZLEME METİN ETKİNLİKLERİNİN TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN KAZANIMLARLA UYUŞMA DÜZEYLERİ

Vedat HALİTOĞLU¹

Öz

Türkçe öğretimi içerisinde en çok ihmal edilen alan olarak dinleme/izleme öğrenme alanı ön plana çıkmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılında yayınladığı Türkçe Dersi Öğretim Programında dinleme/izleme öğrenme alanı ve kazanımları yer almaktadır. Araştırmamızda söz konusu öğrenme alanı ve kazanımları çerçevesinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitabı dinleme/izleme metinlerinde yer alan etkinliklerin programdaki kazanımlarla uyuşma durumlarına bakılmıştır. Araştırma kapsamında rastgele seçilen Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitapları nitel araştırma yaklaşımı kapsamında doküman incelemesi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen veriler betimsel çözümlenmeye tabi tutulmak suretiyle yazar tarafından önceden kategorilendirilmiş başlıklar çerçevesinde açıklanarak yorumlanmıştır. Araştırmaya konu kitap etkinlikleri incelendiğinde tüm temalarda en az dört dinleme/izleme metni ve bu metinlere ait birçok etkinliğe rastlandığı bu yönüyle Türkçe Dersi Öğretim Programıyla ders kitaplarının uyum sağladığı görülmüştür. Ancak Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan bazı kazanımların (dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir, görüşlerini bildirir vb.) tüm ders kitapları etkinlikleriyle uyumlu olmasına rağmen bazı kazanımların (dinlediği/izlediği metinde olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur, konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar, tutarlılığı sorgular) 7. ve 8. sınıf ortaokul Türkçe ders kitabı etkinliklerinde yer almadığı

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, vedat.halitoglu@alanya.edu.tr, Orcid: 0000- 0001-9557-7782

görülmüştür. Ayrıca birçok Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımının özellikle 7. ve 8. sınıf ders kitapları dinleme/izleme etkinliklerinde tam olarak yansıtılmadığı, bazı dinleme/izleme metinlerinde yer alan etkinlikler çerçevesinde sadece program kapsamında ifade edilen bir veya iki kazanıma yer verildiği dolayısıyla beklenen çeşitliliğin ve sistematüğın sağlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Programı, Ders Kitabı, Dinleme/İzleme, Etkinlikler

Compatibility Levels of Listening/Watching Text Activities in Turkish Course Book With the Achievements in the MEB (*Ministry of National Education*) Turkish Course Curriculum

Abstract

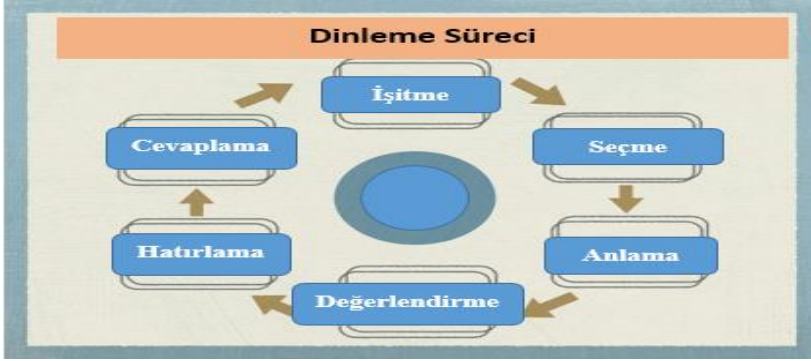
Listening/watching learning domain stands out as the most neglected area in Turkish teaching. The Turkish Course Curriculum published by the Ministry of National Education in 2019 includes listening/watching learning domain and achievements. In this study, the compatibility of the aforementioned learning domain and its achievements with the activities in the secondary school Turkish course book listening/watching texts were researched. Within the scope of the research selected randomly the 5th, 6th, 7th, and 8th grade Turkish course books of the Secondary School and Imam Hatip Secondary School were examined using the document analysis method within the qualitative research approach. The data obtained within the scope of the research were subjected to descriptive analysis and interpreted by explaining in the framework of pre-categorized titles by the researcher. When the book activities that are the subject of the research are examined, it is seen that there are at least four listening/watching texts in all themes and many activities related to these texts. In this respect, it can be stated that the Turkish Course Curriculum and the textbooks are compatible with each other. However, although some of the achievements in the Turkish Course Curriculum (answers the questions related to things s/he listens/watches, expresses opinions, etc.) are compatible with all course book activities, it is seen that some of the achievements (makes predictions about the development and outcome of events in the text s/he listens/watches, comprehends the speaker's non-verbal messages, questions the consistency) are not included in the 7th and 8th-grade secondary school Turkish course book activities. In addition, it is seen that many Turkish Course Curriculum achievements are not fully represented, especially in the 7th and 8th-grade books, within the framework of the activities in some listening/watching texts, only one or two achievements expressed in the curriculum are included, so the expected diversity and systematicity are not achieved.

Keywords: Turkish Course Curriculum, Course Book, Listening/Watching, Activities

GİRİŞ

Dinleme

Dinleme/izleme etkinlikleri Türkçe öğretim sahası içerisinde ihmal edilen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysaki dinleme/izleme alanı diğer öğrenme alanlarıyla doğrudan ilgili ve birçok becerinin temelini oluşturmaktadır. Ancak uzun yıllar bu öğrenme alanının daha çok doğuştan kazanılan bir beceri olduğu fikri literatüre hâkim olmuş bu sebeple yapılan araştırmalar sınırlı kalmıştır (Yalçın, 2018). Son dönemlerde yapılan araştırmalar dinleme becerisinin tıpkı diğer beceriler gibi öğrenilmesi gereken anlama ve konuşma gibi birçok becerinin zeminini oluşturması sebebiyle kritik bir role sahip olduğu fikrinde bulunmaktadır (Yıldırım ve Yıldırım, 2016; Canpolat ve diğerleri, 2015; Çiftçi, 2007; Cameron, 2001, Cross, 1998). Dinlemeyi sadece sesleri almak veya duymak olarak görmek doğru değildir çünkü dinleme aynı zamanda bireyin anlama, yorumlama ve tepki verme süreçlerini de kapsamaktadır dolayısıyla dinlemeyi; işitme, anlama, hatırlama, değerlendirme ve yanıt verme gibi basamakları barındıran bir süreç olarak görmek gerekir (Tyagi, 2013). Dinleme sürecini daha ayrıntılı olarak aşağıdaki gibi altı aşamada ifade etmek mümkündür.

Şekil 1. Dinleme Süreci (Kaynak: Jordan, 2021, uyarlanmıştır)

İşitme aşamasında ham verilerin duyma ile alındığı bir süreç vardır ve kulak dinleme aşamasının ilk adımını gerçekleştirir. Elde edilen sesler içerisinde birey beğendiği, ilgisini çeken veya yararlı gördüğü mesajları alırken işine yaramayacağını düşündüğü mesajları seçme aşamasında filtreler veya eler. Daha sonra anlama aşamasında kişi söz konusu mesajları kavramak için ön deneyimlerini, algısını, bilgi ve becerilerini ve zihinsel gücünü kullanır. Değerlendirme aşamasında bilgi çözümlenir ve sonrasında birtakım yargılara ulaşılır, hatırlama aşamasında ise bilgiyi daha çok sonraki zamanlarda yeniden

kullanmak üzere depolanması faaliyeti gerçekleştirilir. Görüldüğü üzere dinleme uzun sürelerdir yanlış olarak kabul edilen duymadan yani kulaktan öte içerisinde zihni süreçleri ve dil kullanımını içeren birçok faaliyeti kapsamaktadır. Öğrencilerin gerek ana dili gerekse de yabancı dil öğrenirken mutlaka dinleme becerisine yönelik kazanımları elde etmesi birçok beceriyi etkilemesi münasebetiyle önemlidir. Dinlemenin etkili bir biçimde yapılması için dinleme stilleri oldukça önemli ve belirleyici bir rol üstlenir. Söz konusu stiller kişiden kişiye değişmekle birlikte öğrenilebilen ve geliştirilebilen yetenekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkili bir dinleme yapılamaması birçok yönden dinleyici veya anlatıcıyı etkileyebilir: konuşmacı ilgisini kaybedebilir, dinleyici anlatılanı yanlış anlayabilir veya anlayamaz, dinleyicinin ilgi ve dikkati dağılabilir bu sebeple mesaj eksik anlaşılabilir (Göğüş, 1978). Kişiden kişiye veya aynı kişinin farklı yerlere göre belirlediği birçok dinleme stilinden bahsetmek mümkündür. Çünkü bu stiller; bilgi alma ve kodlama sürecinin nasıl, nerede, ne zaman, kim ve ne olduğuna dair tutum, inanç ve yatkınlıklara göre değişiklik arz etmektedir (Watson ve diğerleri 1995). Bu çeşitliliğe uygun olarak Thomas (2000) insan odaklı, eylem odaklı, içerik odaklı ve zaman odaklı olarak dört farklı dinleme stili olduğunu ifade eder. İnsan odaklı birey daha çok karşıdakinin duygu, his ve ruh hâllerine yönelir ve karşıdakiyle ortak yönler oluşturmaya çalışır. Eylem odaklı dinleyici düzenli ve hatasız mesajlara değer verir, yanlışları kolay fark eder. İçerik odaklı dinlemede karmaşık ve zorlu bilgiler dikkate alınır herhangi bir yargıya varmadan önce tüm bilgiler kişi tarafından dinlenir. Zaman odaklı dinleyici zamanı iyi kullanır, birini dinlerken o kişinin hızlı bir şekilde anlatacağı ana hususa gelmesini bekler, ayrıntılarla ilgilenmez (Lumenlearning, 2021). Yıldız ve diğerleri (2008) seçici, katılımlı, etkili, eleştirel ve empatik dinleme biçiminde farklı stiller ifade eder. Umagan (2007) eleştirel dinlemeyi dinleneni değerlendirebilme becerisine sahip olma biçiminde tanımlar. Floyd (2014) empatik dinlemenin aciliyet gösterdiğini, alıcının daha iyi anlaşılıp onaylanmasını sağladığını ve yapılan zaman, enerji sarfiyatıyla dinleyiciye değerli olduğunu hissettirdiğini belirtir. Akyol (2006) ise aktif dinleme, stratejik dinleme, diyalog ve sunuya dayalı dinleme, amaçlı dinleme biçiminde farklı bir ayrıma gider.

Son zamanlarda giderek ön plana çıkan dinleme türlerinden birisi de aktif dinlemedir, aktif dinleme becerisine sahip bireyin daha üretken daha kalıcı bir öğrenme sağladığı ve akademik başarısını desteklediği ifade edilmektedir (Graves ve Loaiza, 1999; Canpolat ve diğerleri, 2015). Aktif dinleme ilk olarak psikolog Carl Rogers tarafından kişisel danışmanlıkta kullanılmak üzere geliştirilmiş ve olgunlaştırılmıştır (Clawson, 2008). Aktif dinlemeyi makul ve sözel olmayan yüksek düzeyde katılım gösterme, konuşmacının mesajını sözlü

ifadeler kullanarak yansıtma, konuşmacıları deneyimlerini detaylandırmaya teşvik eden sorular sorma biçiminde aşamalara sahip olduğu ifade edebilir (Weger ve diğerleri, 2014). Aktif dinlemenin dikkatini verme, yargılamaktan kaçınma, yansıtma, açıklama, özetleme ve paylaşma gibi unsurları vardır.

Şekil 2. Aktif Dinlemenin Unsurları (CCL, 2021, uyarlanmıştır)

Aktif dinleyici ilk etapta muhatabına odaklanmalı, onun rahatça düşünmesine ve konuşmasına olanak sağlamalıdır. Farklı fikirler ve düşüncelere daima açık olmalı, bu konudaki kanaatlerini sonraya bırakmasını bilmelidir. Zaman zaman doğru anlamayı kontrol etmek ve muhataba onu dikkatle dinlendiğini ifade etmek üzere yansıtma yapılmalıdır. Anlaşılmayan noktalarda muhataba sorular sormaktan ve açıklama istemekten çekinilmemelidir. Aktif dinleme yaparken gerek anlatıcı gerekse de dinleyici zaman zaman ana başlıkları ifade etmeli ve özetlemeler yapmalıdır. Karşıdaki kişinin bakış açısını daha net bir şekilde anladıkça, fikirler, duygular ve öneriler ifade edilmelidir (CCL, 2021).

Dinleme/izleme becerilerinin tüm düzey ve sınıflar açısından mutlak surette öğretiminin yapılması gerekli bir öğrenme alanı olduğu muhakkaktır ana dili öğretimi yapılırken de söz konusu becerilerin müfredat programlarında yer edinmesi önemlidir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Dinleme

Dinleme becerisinin öğrencilere kazandırılması için Türkçe Dersi Öğretim Programında dinleme / izleme başlığı altında birtakım becerilerin verilmesi önemlidir (Er, 2011). Beceriler, sınıf düzeylerine göre sıralanmalı bununla birlikte hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı da ayrıntılı bir biçimde yer almalıdır (Doğan, 2019). Programda dinleme/izleme etkinliklerinde yer alacak metinlerin konu ve uygulama açısından çeşitlilik göstermesi “kısa hikâyeler, fıkralar, masallar, tekerlemeler, haberler, hava durumu, günlük hayatta

karşılaşılması muhtemel duyurular, yol tarifleri, matematiksel problemleri, alışveriş uygulamaları, reklamlar, sözlü yönergeleri takip etme, dinlenen metinde konuyla ilgili ve ilgisiz özellikleri belirleme, dikte çalışmaları, ana fikri ve yardımcı fikirleri tespit etmeye yönelik uygulamalar” gerekir (Doğan, 2010). Söz konusu becerilerin öğretmenler tarafından sınıf içi uygulamalarla zenginleştirilerek zevkli, eğlenceli ve öğrencinin düzeyine uygun bir biçimde öğrenciye kazandırılması önemlidir (Kardeş ve Harre, 2015). Öğretmenin dinleme yapılırken geri bildirimler sunmak, öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmede daha aktif olmalarını sağlamak ve bunu yaparken keşfederek yapmalarını sağlamak gibi sorumlulukları da üstelenmesi beklenmektedir (Michael, 1991).

Türkiye’de ana dili öğretimi yapılırken kullanılan son güncel program 2019 yılında yayınlanan Türkçe Dersi Öğretim Programıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programının amaçları altında “*dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi*” ifadesi yer almaktadır. Her sınıf düzeyinde 8 metin zorunlu tutulmuş metinlerin Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk konuları tüm sınıflar için zorunlu tutulmuş olup diğer metin konuları kitap yazarlarına bırakılmıştır. Her temada 4 metnin yer alması ön görülmüştür. Söz konusu metinlerin 1 tanesi izleme/dinleme metni olarak belirlenmiştir dolayısıyla programa göre bir kitapta toplam 8 dinleme/izleme metni yer almalıdır. Dinleme/izleme metinlerinin bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir biçiminde oluşturulan 3 türe göre çeşitlilik arz etmesi beklenmektedir ve ortaokul düzeyinde (5, 6, 7, 8) her sınıf için 11 adet dinleme/izleme etkinliği ön görülmüştür. Program yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf dinleme/izleme kazanımları dinlediği/izlediği metinden hareketle olayların gelişimi ve sonucunu hakkında tahminde bulunma, bilinmeyen kelimenin anlamının tahmin etme, sözlük anlamıyla karşılaştırma, konu/ana duyguyu belirleme, özetleme, sorular sorma, ana fikir tespiti, farklı başlıklar önerme, hikâye edici metinleri canlandırma, görüş bildirme, dinleme stratejilerini uygulama gibi ortak becerilerden oluşmaktadır. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvuru düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder, medya metinlerinin amacını ve kaynağını sorgulamaları sağlar, çizgi film vb. izletilerek örtülü anlamlar hakkında çıkarımda bulunulması sağlar biçiminde az sayıda sınıf düzeyine göre farklılaşan kazanımların yer aldığı görülmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında etkinliklerin işlevi ve niteliğine dair “*kullanılan öğretim yaklaşımları ve öğrenme etkinlikleri öğrencilerin önceki öğrenmelerini geliştirmeli, yanlış öğrenmeleri düzeltmeli, ilgilerini çekmeli, sınıf içinde ve dışında anlamlı uygulamalar yapmaları için teşvik etmelidir*” biçiminde açıklamaların yapıldığı görülmektedir. Benzer biçimde etkinliklerin niteliğine

dair “öğrencilerin öğrendiklerini içinde yaşadıkları sosyokültürel ve çevresel durumlara ilişkilendirmelerine imkân sağlayan, aktif olarak katılabileceği etkinlik ve çalışmalara yer verilmelidir” şeklinde ifadeler söz konusudur.

YÖNTEM

Amaç

Dinleme/izleme becerisiyle ilgili Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2019) yer alan kazanımların hazırlanacak Türkçe ders kitapları aracılığıyla öğrencilere aktarılması oldukça önemlidir. Bu çalışma kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu sınıflarında okutulan Türkçe ders kitapları içerisinde yer alan dinleme/izleme metinlerine ait etkinlikler incelenmiştir, Türkçe ders kitaplarında yer alan izleme/dinleme metinleri etkinliklerinin Türkçe programında yer alan söz konusu kazanımlarla uyuşması beklenmektedir.

Araştırmanın Modeli

Söz konusu çalışma bağlamında nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Dokümanlar belirli bir formatta hazırlanmış ve standart hâle getirilmiş eserlerdir (Wolff, 2004). Çalışma kapsamında mevcut kayıt ve belgeler toplanarak belirli bir sistematik ve kurallar çerçevesinde ele alınmıştır (Çepni, 2012).

Araştırmada İncelenen Eserler

Bu araştırma kapsamında MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış ve 2019-2020 yılından itibaren 5,6,7 ve 8. sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokullarında okutulmak üzere ders kitabı olarak kabul edilmiş dört Türkçe ders kitabı birer doküman olarak incelenmiştir. Kitaplara dair bilgiler aşağıda yer almaktadır:

Tablo 1
İncelenen Ders Kitaplarına Dair Bilgiler

Kitabın Adı	Yayınevi	Bası m Yılı	Yazarlar	İncelenen Dinleme/ İzleme Metni Sayısı
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı	Anittepe Yayıncılık	2019	Şule ÇAPRAZ BARAN Elif DİREN Nihal ERTÜRK	8
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı	MEB Yayınları	2020	Seray KELEŞ Damla KÜLÜNK	8
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı	Özgün Matbaacılık	2019	Hilal ERKAL Mehmet ERKAL Hilal ESELİOĞLU	8
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı	MEB Yayınları	2020	Sıdika SET Ayşe YÜCEL	8
Toplam				32

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Örnek olarak incelenecek ders kitapları farklı sınıf düzeylerinde olmak üzere araştırmacı tarafından rastgele bir şekilde seçilmiştir. Kitapların Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda ders kitabı olarak okutulmasına dikkat edilmiştir. Belirlenen ders kitaplarında öncelikle dinleme/izleme metinlerinin tespiti yapılmak suretiyle ilgili metinler incelenmiştir. Belirlenen metinler ve metne dair hazırlanmış olan dinleme/izleme etkinlikleri ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmuş söz konusu etkinliklerin Türkçe dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlarla örtüşüp örtüşmediği şayet örtüşüyorsa hangi kazanıma yönelik olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler betimsel çözümlemeye tabi tutulmak suretiyle yazar tarafından önceden belirlenmiş-kategorilendirilmiş başlıklar çerçevesinde açıklanarak yorumlanmıştır. Çünkü betimsel çalışmalarda verilerin düzenlenerek yorumlanması ve okuyucuya bu şekilde sunulması önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Ayrıca doküman analizi neticesinde elde edilen bulgular sınıf düzeylerine göre gruplara ayrılmış ve tablolaştırılmıştır. Her sınıf düzeyine ait veriler ayrı ayrı ifade edilmek suretiyle aşağıda detaylandırılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda güvenirliliğin ilk şartı yöntem kullanımınıdır yöntemle dair bir uygunluğun sağlanması açısından araştırma soruları oldukça önem taşımaktadır (Morse vd. 2002). Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme becerisine yönelik metin etkinliklerinin MEB 2019 Türkçe Dersi ğretim programı dinleme/izleme öğrenme alanı kazanımlarıyla uyuma durumu nasıldır?
- Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme becerisine yönelik metin etkinliklerinin Türkçe Dersi ğretim Programı kazanımlarıyla uyuma oranları sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorularına uygun olarak kazanımların Türkçe Dersi Programıyla uygunluğunu belirlemek üzere Türkçe dersi kitapları birer doküman olarak kabul edilmiştir. Doküman incelemesi yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak czmlenmek maksadıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir (Watch ve Ward, 2013). Nitel araştırmalarda birden cok veri toplama yönteminin kullanılması geçerliği ve güvenirliliğini artırmak bakımından gereklidir (Yıldırım ve şimşek, 2008). Bu kapsamda ders kitapları maksimum ceşitliliği sağlamak amacıyla en az dört farklı sınıf düzeyinden ve farklı yıllardan olmak üzere amaçsal bir biçimde belirlenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Ortaokul ve imam-hatip ortaokulu Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme etkinlikleri araştırma kapsamında ele alınmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe ğretimi Ders Programında yer alan kazanımlar aşağıda sınıf düzeylerine göre tasnif edilmiş ve kitaplarda yer alan bu etkinliklerin söz konusu kazanımları karşılayıp karşılamadığına bakılmıştır. Türkçe ğretimi Ders Programında yer alan kazanımın kitaptaki herhangi bir etkinliği karşılaması durumunda ilgili bölüme “ ✓ ” işareti konulmak suretiyle tespiti sağlanmıştır. Söz konusu kazanımın örtüşmediği veya yer almadığı dinleme/izleme metni altındaki ilgili bölüm boş bırakılmıştır.

Aşağıda Anıttepe Yayıncılık Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. sınıf Ders Kitabı içerisinde yer alan dinleme/izleme metinleri altındaki etkinlikler incelenmiş ve söz konusu etkinliklerin Türkçe ğretimi ders programında yer alan hangi kazanımla rtřtđđü tespit edilerek tablolaştırılmıştır.

Tablo 2

5. Sınıf Ders Kitabı Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinliklerin Türkçe Öğretimi Ders Programında Yer Alan Kazanımlarla Uyumu

5. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Dinleme/İzleme Alanı Kazanımları	Kitap Dinleme-İzleme Metinleri ve Etkinlikleri							
	1.METİN İlk Ders	2.METİN Bir Temmuz Gecesi	3.METİN Sakan Kesme	4.METİN Ali Kuşçu	5.METİN Sokak	6.METİN Tavşan ile Kaplumbağa	7.METİN Paylaşalım	8.METİN Aziz Sancar
T.5.1.1.Dinlediklerinde/izledikler inde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.						✓		
T.5.1.2.Dinlediklerinde/izledikler inde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.	✓	✓		✓				✓
T.5.1.3.Dinlediklerinin/izledikleri nin konusunu belirler.					✓			
T.5.1.4.Dinlediklerinin/izledikleri nin ana fikrini /ana duygusunu tespit eder.		✓	✓		✓		✓	
T.5.1.5.Dinlediklerini/izlediklerin i özetler.	✓			✓				
T.5.1.6.Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.5.1.7.Dinlediklerine/izledikleri ne yönelik farklı başlıklar önerir.	✓				✓	✓		
T.5.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.	✓					✓		
T.5.1.9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.			✓					

T.5.1.10.Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir. a) Çizgi film vb. izletilerek örtülü anlamlar hakkında çıkarımda bulunulması sağlanır. b)Öğrencilerin dinlediklerindeki/izlediklerindeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.	✓					✓					
T.5.1.11.Dinledikleriyle/izledikle riyle ilgili görüşlerini bildirir.	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.5.1.12. Dinleme stratejilerini uygular. Not alarak , katılımlı, grup hâlinde dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.	✓	✓	✓	✓	✓						

Tablo 2’den anlaşıldığı gibi bazı kazanımlar kitap boyunca sadece bir metin altındaki etkinlikte yer edinmiştir (T.5.1.1, T.5.1.3, T.5.1.9.) bu oldukça sınırlı ve yetersiz bir durumdur. Buna karşın bazı kazanımların ise kitap boyunca bütün metinlerde veya birçok metinde yer alan etkinliklerde işlendiği görülmektedir (T.5.1.6, T.5.1.11, T.5.1.12.) bu durumun yerinde olduğu ve sarmal öğretim açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bazı metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı ndaki kazanımlar açısından zengin çeşitlilikte olmasına karşın (1, 4, 5 ve 6. metin) birtakım metinlerde bu durum görülmemektedir (7 ve 8. Metin).

MEB Yayınları Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı içerisinde yer alan dinleme/izleme metinleri altındaki etkinlikler incelenmiş ve söz konusu etkinliklerin Türkçe Öğretimi ders programında yer alan hangi kazanımla örtüştüğü tespit edilerek aşağıda tablolştırılmıştır:

Tablo 3

6. Sınıf Ders Kitabı Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinliklerin Türkçe Öğretimi Ders Programında Yer Alan Kazanımlarla Uyumu

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Dinleme/İzleme Alanı Kazanımları	Kitap Dinleme-İzleme Metinleri ve Etkinlikleri							
	1.METİN Mutlu Prens	2.METİN 120	3.METİN Çocuklum Ufacaktım	4.METİN Anılar ve Keklikler	5.METİN Topkapı Sarayı	6.METİN Oğuz Kitaplarla Tanışıyor	7.METİN Dünya Daha Ne Kadar Dönecek?	8.METİN Televizyoncu Ali
T.6.1.1.Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.	✓							✓
T.6.1.2.Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin tahminlerini kelimelerin sözlük anlamları ile karşılaştırmaları sağlanır.	✓			✓			✓	
T.6.1.3.Dinlediklerini/izlediklerini özetler.	✓	✓				✓	✓	
T.6.1.4.Dinledikleri/izledikleri ne yönelik sorulara cevap verir.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.6.1.5.Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.		✓			✓			✓
T.6.1.6.Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.		✓		✓				✓
T.6.1.7.Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.	✓		✓		✓	✓		✓
T.6.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.	✓							✓
T.6.1.9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.		✓						

T.6.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.
a) Öğrencilere **reklam filmleri** dinletilerek/izletilerek bunlardaki mesajların ve örtülü anlamların tespit edilmesine yönelik çalışmalar yaptırılır.
b) Öğrencilerin içeriklerdeki **tutarlılığı** sorgulamaları sağlanır.
T.6.1.11. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili **görüşlerini bildirir.**
T.6.1.12. Dinleme stratejilerini uygular. **Katılımlı, katılımsız, grup hâlinde ve not alarak** dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.

Tablo 3'ten anlaşıldığı üzere bazı kazanımlar kitap boyunca sadece bir veya iki kez bir metin altındaki etkinlikte yer edinmiştir (T.6.1.1, 6.1.8, T.6.1.9, T.6.1.10) bu oldukça sınırlı ve yetersiz bir durumdur. Buna karşın bazı kazanımların kitap boyunca bütün metinlerde veya birçok metinde yer alan etkinliklerde işlendiği görülmektedir (T.6.1.4, T.6.1.11, T.6.1.12.) söz konusu durumun yerinde olduğu ve sarmal öğretim yaklaşımı çerçevesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Bazı metinlerin kazanımlar açısından zengin çeşitlilikte olmasına karşın (1, 2 ve 8. metin) birtakım metinlerde bu durum oldukça sınırlı kalmıştır (5. Metin).

Özgün Matbaacılık Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabı içerisinde yer alan dinleme/izleme metinleri altındaki etkinlikler incelenmiş ve söz konusu etkinliklerin Türkçe Öğretimi ders programında yer alan hangi kazanımla örtüştüğü tespit edilerek aşağıda tabloleştirilmiştir.

Tablo 4

7. Sınıf Ders Kitabı Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinliklerin Türkçe Öğretimi Ders Programında Yer Alan Kazanımlarla Uyumu

7. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Dinleme/İzleme Alanı Kazanımları	Kitap Dinleme-İzleme Metinleri ve Etkinlikleri							
	1. METİN Akıllı kız	2. METİN Bayrağımızın Altında	3. METİN Sözcüklerin Gücü	4. METİN Anadolu Üstüne	5. METİN Dünya Kadar Plastik	6. METİN Türkiye'de Geleneksel Sanatlar	7. METİN İletişim	8. METİN Elimizin Altındaki Dünya
T.7.1.1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.								
T.7.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.		✓		✓	✓	✓	✓	✓
T.7.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.			✓					
T.7.1.4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik soruları cevaplar.	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
T.7.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.					✓		✓	✓
T.7.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.	✓		✓	✓	✓		✓	✓
T.7.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.								
T.7.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.		✓						
T.7.1.9. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder. Düşünceyi geliştirme yollarından tanımlama, karşılaştırma ve benzetmenin belirlenmesi sağlanır.						✓		
T.7.1.10. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular								

T.7.1.11. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili **görüşlerini bildirir.**

T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.

a) Medya metinlerindeki **örtülü anlamı** belirlemesi sağlanır.

b) **Medya metninin hedef kitlesi ve amacının** sorgulanması sağlanır.

T.7.1.13. Dinleme stratejilerini uygular. **Empati kurarak, katılımlı, katılımsız, not alarak dinleme** gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.

T.7.1.14. **Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını** kavrar.

Tablo 4' e bakıldığında Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan bazı kazanımların kitap boyunca hiçbir dinleme/izleme metni etkinliklerinde yer edinmediği anlaşılmaktadır (T.7.1.1, T.7.1.14.) bu bir eksiklik durumunu işaret etmektedir. Bazı kazanımların ise tüm metin etkinlikler boyunca sadece bir kez yer edindiği görülmektedir (T.7.1.3, T.7.1.7, T.7.1.8, T.7.1.9 ve T.7.1.13) bu durumun tekrar edilebilirlik ve çeşitlilik açısından yetersizliği işaret ettiği düşünülmektedir. Bu durumun aksi biçimde bazı program kazanımları kitap boyunca tüm etkinliklerde sürekli tekrar etmiştir (T.7.1.2, T.7.1.4 ve T.7.1.11). Ayrıca bazı metin etkinliklerinin programda ifade edilen kazanımlar açısından zengin olmadığı tespit edilmiştir (1 ve 2. metin).

MEB Yayıncılık Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı içerisinde yer alan dinleme/izleme metinleri altındaki etkinlikler incelenmiş ve söz konusu etkinliklerin Türkçe Öğretimi Ders Programında yer alan hangi kazanımla örtüştüğü tespit edilerek aşağıda tablolaştırılmıştır.

Tablo 5

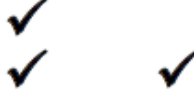
8. Sınıf Ders Kitabı Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinliklerin Türkçe Öğretimi Ders Programında Yer Alan Kazanımlarla Uyumu

8. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Dinleme/İzleme Alanı Kazanımları	Kitap Dinleme-İzleme Metinleri ve Etkinlikleri							
	1.METİN Kedi ile Fare	2.METİN Atatürk'ü Gördüm	3.METİN Uzay Giysileri	4.METİN Karanlığın Rengi Beyaz	5.METİN Robinson	6.METİN Kız Kalesi	7.METİN Hava Kirliliği	8.METİN Zeytinyağı Üretimi
T.8.1.1.Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.								
T.8.1.2.Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaşturmaları sağlanır.		✓	✓	✓	✓			
T.8.1.3.Dinlediklerini/izlediklerini özetler.	✓	✓				✓		
T.8.1.4.Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.		✓	✓	✓	✓			
T.8.1.5.Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu tespit eder.	✓	✓	✓	✓				
T.8.1.6.Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.	✓	✓		✓				
T.8.1.7.Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.		✓						
T.8.1.9.Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.								
T.8.1.10.Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.	✓	✓	✓	✓	✓			
T.8.1.11.Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir. Medya metinlerinin amacını ve kaynağını sorgulamaları sağlar.		✓	✓					
T.8.1.12.Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.						✓		

Düşünceyi geliştirme yollarından **örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma** belirlenir.

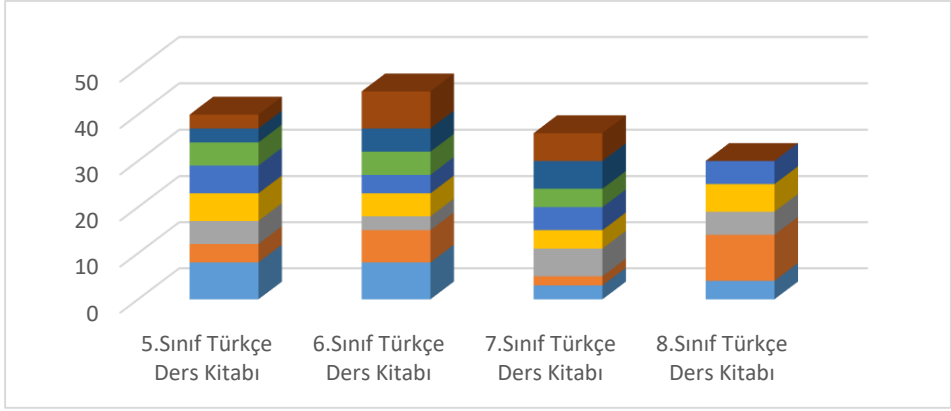
T.8.1.13. Konuşmacının **sözlü olmayan mesajlarını** kavrar.

T.8.1.14. Dinleme stratejilerini uygular. **Seçici, yaratıcı, eleştirel, empati kurarak, not alarak dinleme** gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.

Tablo 5 yorumlandığında bazı program kazanımlarının kitap boyunca hiç yer edinmediği anlaşılmaktadır (T.8.1.1, T.8.1.9) bu bir eksiklik durumunu işaret etmektedir. Bazı kazanımlar ise tüm metin etkinlikleri boyunca sadece bir kez yer edinmiştir (T.8.1.7, T.8.1.12, T.7.1.8 ve T.8.1.13) bu durumun tekrar edilebilirlik ve çeşitlilik açısından yetersizliği gösterdiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bazı program kazanımlarının kitap boyunca birtakım metin etkinliklerinde hiç yer edinmediği tespit edilmiştir (6, 7 ve 8. metin) metinlerde bu kazanımların yer edinmemiş olması oldukça büyük bir eksikliktir. Ayrıca bazı metin etkinliklerinin kazanımlar açısından da yetersiz olduğu görülmektedir (2. ve 4. metin).

Araştırma kapsamında her ders kitabı etkinlikleri ayrı ayrı incelenmiş olup söz konusu kitaplarda yer alan dinleme/izleme metinlerine ait etkinliklerin hangisinin ne sıklıkla Türkçe Dersi Programı kazanımlarıyla uyduğu öncelikle tespit edilmiş ve yukarıda ifade edilmiştir. Daha sonraki aşamada Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitapları program kazanımları ve etkinliklerin uyuma oranları çerçevesinde birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Aşağıda Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme becerisine yönelik metin etkinliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarıyla uyuma oranları sınıf düzeylerine göre ifade edilmiştir.

Grafik 1. Sınıf Düzeylerine Göre Türkçe Ders Kitapları Dinleme/İzleme Etkinliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarıyla Uyuşma Durumu

Grafikten anlaşılacağı üzere en fazla Türkçe ders programı kazanımlarıyla uyuşan etkinlik çeşitliliği 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Ders kitabında yer alan etkinliklerin metinlere göre dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir. İkinci sırada program kazanımlarıyla en fazla uyuşan etkinlik sayısı 5. sınıf ders kitabında yer almaktadır, kitapta yer alan etkinliklerin çok iyi düzeyde dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programıyla uyuşan etkinlik sayısına göre 3. sırada 7. sınıf ders kitabı yer almaktadır, kitapta yer alan bu etkinliklerin normale yakın dağıldığı görülmektedir. Son sırada ise 8. sınıf ders kitabı gelmektedir ki kitapta yer alan Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarıyla uyuşan etkinlik sayısı oldukça azdır ve dağılım normal değildir. Kitaptaki bazı metin etkinliklerinde programda olması gerektiği vurgulanan kazanımlara hiç yer verilmediği ve metinlerdeki etkinliklerin birçoğunun Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarıyla uyuşmadığı ifade edilebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkçe Dersi Öğretim Programı dinleme/izleme etkinliklerine dair yapılan çalışmaların oldukça sınırlı ve yeterli düzeyde çeşitliliğe sahip olmaması nedeniyle çalışmanın bu anlamda dinleme/izleme becerisi literatürüne katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Güven ve Us 'un (2020) yılında yaptıkları bir çalışmaya göre inceledikleri ders kitaplarında dinleme/izleme etkinliklerin

yetersiz olduğu bazı kitaplarda ise hiç dinleme/izleme etkinliğine rastlanmadığı görülmüştür. Araştırmamıza konu olan kitap etkinlikleri incelendiğinde tüm temalarda en az dört dinleme/izleme metni ve bu metinlere ait birçok etkinliğe rastlandığı görülmektedir. Bu yönüyle araştırmaya konu olan MEB yayınları, Anıttepe Yayıncılık ve Özgün Matbaa tarafından basılan ortaokul-imam hatip ortaokulu Türkçe 5, 6, 7, ve 8. sınıf ders kitaplarının dinleme/izleme metinlerinin ve bunlara ait etkinliklerin mevcut olduğu görülmüştür bu durum Kemiksiz 'in (2006) çalışmasıyla da uyuşmaktadır ancak bazı kitaplarda yer alan dinleme/izleme metni etkinliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programında ifade edilen kazanımlarla uyuşmadığı görülmektedir. 7. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan bazı kazanımların 7. sınıf Türkçe ders kitabı içindeki hiçbir dinleme/izleme metni etkinliklerinde yer almadığı görülmüştür (T.7.1.1, T.7.1.14.) . Benzer biçimde 8. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan (T.8.1.1, T.8.1.9) numaralı kazanımlar da 8. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme/izleme metin etkinliklerinde hiç yer edinmemiştir. Bu durumdan hareketle 7. ve 8.sınıf ders kitaplarının MEB dinleme/izleme kazanımlarının bazılarını karşılamadığı, söz konusu kazanımların belirtilen sınıf düzeyindeki öğrencilerin ihtiyaç duyduğu kazanımlar olması nedeniyle kazanımların öğrencilere öğretilmemiş olmasının bir eksiklik oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Sügümlü ve Yüce (2020) MEB 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan ortaokul Türkçe dersi kitaplarını (5, 6, 7, 8) dinleme/izleme stratejileri açısından karşılaştırmış ve Türkçe dersi kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerinin programla tutarlık oluşturmadığı sonucuna varmıştır. Araştırma kapsamında söz konusu araştırmaya benzer biçimde programda geçen bazı kazanımların kitap etkinliklerinde hiç yer edinmediği birçok dinleme/izleme metin etkinliğinde Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarının tam olarak yansıtılmadığı, bazı dinleme/izleme metin etkinliklerinde ise program kapsamında ifade edilen bir veya iki kazanıma yer verildiği dolayısıyla çeşitlilik ve amaca uygunluğu sağlamadığı görülmektedir. Ancak bazı dinleme/izleme metinlerinin aksine çeşitlilik arz ettiği ve programda ifade edilen birçok kazanımı ihtiva ettiği görülmektedir.

Ortaokul Türkçe dersi 5. sınıf kitabında bazı dinleme/izleme metin etkinliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki kazanımlar açısından zengin çeşitlilikte olduğu (1, 4, 5 ve 6. dinleme/izleme metni) görülmekle birlikte birtakım metinlerde bu durum görülmemektedir (7 ve 8. dinleme/izleme metni). Ortaokul Türkçe dersi 6. sınıf kitabında yer alan 1, 2 ve 8. dinleme/izleme metin etkinliklerinin kazanımlar açısından zengin olmasına karşın 5. dinleme/izleme

metin etkinliklerinin kazanımlar açısından oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Benzer biçimde 7. sınıf ders kitabı 1. ve 2. dinleme/izleme metin etkinlikleriyle 8. sınıf 2. ve 4. dinleme/izleme metin etkinliklerinin program kazanımlarını yansıtmada oldukça eksik olduğu anlaşılmaktadır. Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarıyla uyuşmadığını ifade etmek zordur ancak bazı dinleme/izleme metinlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programında ifade edilen kazanımları ya hiç karşılamadığını ya da çok az oranda karşıladığını ancak bazı dinleme/izleme metinlerinin de aksine programda ifade edilen kazanım çeşitliliğini tam olarak yansıttığını ifade etmek daha doğru olacaktır.

Ortaokul Türkçe dersi kitaplarına bakıldığında bazı Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımlarının tüm dinleme/izleme metni etkinliklerinde sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında “dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir”, “dinledikleri/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir” kazanımları tüm dinleme/izleme etkinliklerinde çoğunlukla yer edinmiştir. Buna karşın yukarıda ifade edilen bazı kazanımlar ise dinleme/izleme metin etkinliklerinde bir kez bile yer edinmemiştir. Kitaplarda yer alan dinleme/izleme metin etkinliklerinin tümünün Türkçe Dersi Öğretim Programında ifade edilen kazanımlarla uyuma durumuna bakıldığında kitaplarda bazı kazanımların çokça yer edinmesi bazı kazanımların ise hiçbir şekilde yer almaması itibarıyla düzensizlikler olduğu görülmektedir. Bu sonuç Deniz ve diğerlerinin (2019) yılında dinleme/izleme kazanımları açısından Türkçe ders kitaplarını değerlendirdikleri araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Söz konusu çalışmada kazanımların dinleme/izleme metinlerine dağılımında bir sistem gözlemlenmediği ayrıca “bilinmeyen kelimelerin anlamını tahmin etme, soruları cevaplama ve dinleme stratejilerini uygulama” kazanımlarının yeterli düzeyde işlendiği ancak “özetleme, konu belirleme, başlık önerme, sözlü olmayan mesajları saptama, örtülü anlam ve tutarlılığı sorgulama” kazanımlarının da kitaplarda yeterli düzeyde yer edinmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu duruma uygun biçimde Türkçe Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alan diğer dil öğrenme alanı (konuşma, yazma, okuma) kazanımları ile kitap kazanımları ve etkinlikleri arasında uyumsuzlukların farklı araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Karagöl ve Tarakçı'nın (2018) yılında yazma becerisi üzerine yaptıkları çalışmada Türkçe ders kitaplarında (ilkokul ve ortaokul) yer alan kazanımların dağılımında bir sistematik oluşturulmadığı ve düzensizlikler olduğu, yazarların kişisel tutumunun kitap içeriklerini oluşturmada etkili olduğu ifade edilmektedir. Yılmaz ve Cımbız (2016) ortaokul Türkçe dersi konuşma becerisi üzerine yaptıkları çalışmada programda ifade edilen konuşma kazanımlarının tümünün kitaplarda yer edinmediği, kazanımların temalara,

metinlere göre sıklıklarının farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Esmen (2019) ise Türkçe Dersi Öğretim Programı ve ilkökul ders kitaplarını eleştirel okuma becerisi açısından değerlendirmiş 2019 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan ders kitap ve etkinliklerinde kazanımların yansıtılmasına rağmen sınıf düzeylerine göre farklılıkların olduğunu tespit etmiştir. Söz konusu sonuçlar araştırmamıza konu kitaplar için de benzer biçimde gerçekleşmiştir.

Tüm sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde Türkçe ders kitapları dinleme ve izleme etkinliklerinin kazanımlar çerçevesinde sistematik bir biçimde oluşturulması gerektiği ifade edilebilir. Etkinliklerin Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan dinleme/izleme kazanımlarına uygun bir şekilde yapılandırılması, programın amacına uygunluğu açısından önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Türkçe ders kitabı metinleri de belirli bir düzen gözetilerek ve asgari kazanımları yansıtacak biçimde oluşturulmalıdır. Özellikle 7. sınıf Türkçe ders kitabı ve 8. sınıf Türkçe dersi kitaplarının dinleme/izleme etkinliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı dinleme/izleme kazanımları çerçevesinde yeniden ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Kök Yayıncılık.
- Cameron, L. (2001). *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge University Press.
- Canpolat, M., Kuzu, S., Yıldırım, B. & Canpolat, S. (2015). Active listening strategies of academically successful university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 60, 163-180.
- CCL. (2021). Develop your active listening skillset, <https://www.ccl.org/articles/leading-effectively-articles/coaching-others-use-active-listening-skills/>, Access date: 18.05.2021.
- Clawson, J. (2008). *Active Listening*. Darden Business Publishing University of Virginia, https://www.researchgate.net/publication/228144342_Active_Listening, Access date: 17.05.2021.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (6. Baskı). Celepler Matbaacılık.
- Çiftçi, Ö. (2007). Aktif dinleme. *Millî Eğitim Dergisi*, 176, 231-242.

- Deniz, K. , Tarakçı, R. & Karagöl, E. (2019). Dinleme/izleme kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3 (1) , 18-32.
- Doğan, Y. (2019). Dinleme/izleme becerisi ile Türkçe dersi öğretim programında bu becerinin geliştirilmesi için önerilen yöntemlere yönelik bir analiz. *Millî Eğitim*, 48(1), 31-56.
- Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27, 263-274.
- Er, O. (2011). İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe dersi öğretim programı dinleme/izleme alanının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercan Güven, A. N. & Gürbüz Us, R. (2020). Investigation of activities regarding listening skill in Turkish and Turkish culture books. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-23.
- Esemen, A. (2019). 2019 *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eleştirel Okuma Becerisi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Floyd, K. (2014). Empathic listening as an expression of interpersonal affection. *International Journal of Listening*, 28(1), 1-12.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Gül Yayınevi.
- Graves, J. & Loaiza, K. (1999). Improving student active listening skills across the curriculum. Saint Xatier University, doctorate thesis.
- Helm, C., & Cross, D. (1998). *Teach English*. Oxford University Press.
- http://wvusolar.wvu.edu:8881/exlibris/dtl/d3_1/apache_media/L2V4bGlicmlzL2R0bC9kM18xL2FwYWNoZV9tZWVpYS80ODI4.pdf, Access date: 18.05.2021.
- Jordan, A. (2021). <https://mind42.com/mindmap/1cbb2243-fc19-43b2-8e2d-519f5b80791b?rel=pmb>, Access date: 21.05.2021.

- Karagöl, E. & Tarakçı, R. (2018). Yazma becerisi kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *International Journal of Languages Education*, 6 (4), 87-100.
- Kardaş, M. N. & Harre, T. (2015). 6-8 sınıf öğrencilerinin Türkçe dinleme/izleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik önerileri. *The Journal of Academic Social Science*, 3(3), 264-291.
- Kemiksiz, Ö. (2016). Türkçe derslerindeki dinleme metinlerinde dinleme yöntem/teknigi – metin türü ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(1), 15-30.
- Lumenlearning. (2021). <https://courses.lumenlearning.com/atd-fscj-public-speaking/chapter/styles-of-listening/>, Access date: 21.05.2021.
- Morse, J.M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research, *International Journal of Qualitative Methods*, 1(2), 13-22.
- Rost, Michael. (1991). *Listening in Action: Activities for Developing Listening in Language Teaching (Language Teaching Methodology Series)*. Prentice-Hall International Language Teaching Methodology Series.
- Sügümlü, Ü. & Yüce, S. (2020). Dinleme/izleme stratejilerine yönelik karşılaştırmalı bir çalışma: Program ve ders kitapları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 202-215.
- Thomas, J. L. (2000). *The Identification of Listening Styles of Agricultural Curricula Majors Through The Administration of The Listening Styles*.
- Tyagi, B. (2013). Listening: An important skill and its various aspects. *The Criterion an International Journal in English*, 12, 1-8.
- Umagan, S., Kırkılıç, A. & Akyol, H. (Ed.) (2007). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi, Dinleme Eğitimi*. Pegema Yayıncılık
- Wach, E. & Ward, R. (2013). *Learning about Qualitative Document Analysis*. IDS Practice Paper in Brief, IDS.
- Watson, K. W., Barker, L. L. & Weaver, J. B. (1995). The listening styles profile (LSP-16): Development and validation of an instrument to assess four listening styles. *International Journal of Listening*, 9, 1–13.
- Weger, H., Bell, G. C., Minei, E. & Robinson, M. C. (2014). The relative effectiveness of active listening in initial interactions. *International Journal of Listening*, 28 (1), 13-31.

- Wolff, S. (2004). *Analysis of Documents and Records*, E. V. Kardoff ve I. Steinke (Ed.) A companion to qualitative research (p. 284-290). Sage Publications.
- Yalçın, A. (2018). *Son Bilimsel Gelişmeler Işığında Türkçenin Öğretimi Yöntemleri*. Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, S. & Yıldırım, Ö. (2016). The importance of listening in language learning and listening comprehension problems experienced by language learners: a literature review. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (4), 2094-2110.
- Yıldız, C., Okur, A., Arı, G. & Yılmaz, Y. (2008). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Pegem Yayınları.
- Yılmaz, F. & Cımbız, A. T. (2016). Ortaokul Türkçe dersi konuşma becerisi üzerine bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 49, 25-46.

EXTENDED ABSTRACT

The transfer of the achievements in the Turkish Course Curriculum (MEB, 2019) related to listening/watching skills through the Turkish course books to be prepared is very important. Within the scope of this study, the activities of the listening/watching texts in the Turkish course books instructed in the Ministry of National Education Secondary School and Imam Hatip Secondary School classes were examined. It is expected that the activities of watching/listening texts in Turkish course books correspond to the aforementioned achievements in the Turkish course curriculum. Within the scope of the research, answers to the following questions were sought:

- How is the distribution of texts for listening/watching skills in 5th, 6th, 7th, and 8th-grade Turkish coursebooks?
- How is the compatibility level of the text activities for listening/watching skills in 5th, 6th, 7th and 8th-grade Turkish course books with MEB 2019 Turkish Course Curriculum listening/watching learning domain achievements?
- Do the compatibility ratios of text activities for listening/watching skills in Turkish coursebooks with the achievements of the Turkish Course Curriculum differ according to class levels?

Within the scope of the study, existing records and documents were collected and discussed in a certain systematicity and rules framework. For this study, four Turkish textbooks approved by the Ministry of Education Board of Education and accepted as course books to be instructed in the 5th, 6th, 7th, and 8th grade Secondary Schools and Imam Hatip Secondary Schools since 2019-2020 were examined as documents. As a result of the research, the following conclusions were reached:

It is seen that some listening/watching activities in some of the course books are not compatible with the achievements stated in the MEB Turkish course curriculum. It is observed that some of the achievements in the 7th Grade Turkish Course Curriculum haven't taken place in any listening/watching text activities through the 7th Grade Turkish book (T.7.1.1, T.7.1.14.). Similarly, the achievements numbered (T.8.1.1, T.8.1.9) in the 8th Grade Turkish Course Curriculum are not included in the listening text activities of the 8th Grade Turkish Coursebook. Starting from this point of view, it can be said that the 7th and 8th-grade course books are not compatible with some of the MEB listening/watching achievements, also it has been deduced that the mentioned achievements are the achievements needed by the students at the specified grade level and that these achievements are not taught to the students is a deficiency. In addition, besides the fact that some of the achievements in the program have never been included in the book activities, the Turkish Course Curriculum achievements are not fully represented in many listening/watching text activities, within the framework of the activities in some listening/watching texts, only one or two achievements stated in the curriculum are included, so the expected diversity and expediency are not achieved. However, it is seen that some of the listening/watching texts have diversity and include many achievements stated in the curriculum. Although it is seen that some of the listening/watching text activities in the secondary school Turkish course 5th-grade coursebook have a rich variety in terms of the achievements in the Turkish course curriculum (1, 4, 5, and 6 listening/watching texts), this situation is not seen in some texts (7 and 8 listening/watching texts). It is observed that despite the fact that listening/watching text activities numbered 1,2 and 8 in the secondary school Turkish course 6th-grade coursebook have a rich variety in terms of the achievements, listening/watching text activities of 5th is sufficient in terms of achievements. Similarly, it is understood that the 1st and 2nd listening/watching text activities in the 7th-grade coursebook and the 8th grade 2nd and 4th listening/watching text activities are highly deficient in representing the curriculum achievements. For this reason, it is difficult to state that the activities in the books, in general, are not compatible with the achievements of the Turkish

course curriculum of the Ministry of National Education, however, it would be more accurate to state that some listening/watching texts either don't correspond with achievements in the Turkish course curriculum or to a very small extent; but some of the listening/watching texts fully represent the variety of achievements expressed in the curriculum, unlike the others. When the secondary school Turkish course books are examined, it is seen that some of the Turkish Course Curriculum achievements are frequently included in all listening/watching text activities. Achievements like answers questions about what s/he listens/watches, expresses opinions about what s/he listens/watches are mostly included in all listening/watching activities of Turkish course books. On the other hand, some of the achievements mentioned above haven't taken place even once in listening/watching text activities. When the compatibility of all of the listening/watching text activities in the books with the achievements stated in the Turkish curriculum is examined, it is seen that there are imbalances as some achievements appear much more in the books and some acquisitions are not included in any way. When all the consequences are evaluated together, it can be stated that listening and watching text activities in Turkish course books should be systematically produced within the framework of the achievements. It is an important need to structure the activities in accordance with the listening/watching achievements in the curriculum and to be compatible with the purpose of the curriculum. Moreover, the texts of the Turkish course books should be prepared in a certain order and in a way that represents the minimum achievements. In particular, it is thought that listening/watching text activities of the 7th-grade Turkish course books and the 8th-grade Turkish course books should be reconsidered within the framework of the listening/watching achievements of the Turkish course curriculum.